

שם העבודה: תפיסות אנשי צוות את השימוש במחשבי תקשורת אצל בוגרים עם מוגבלויות

התפתחותיות

שנה: 2011

מס' קטלוגי: 573

שם המגיש: רותם ניצן וולקוביץ

שם המנחה: ד"ר דליה זק"ש, ד"ר טל לבל

עבודת גמר לתואר מוסמך, הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות, החוג לריפוי בעיסוק, אוניברסיטת חיפה

תקציר המחקר

ילדים ובוגרים עם מוגבלויות התפתחותיות חווים לעתים גם קשיים משמעותיים בתקשורת, בנוסף לאתגרים הרבים שיש להם בתחומי תפקוד אחרים. אחת מגישות ההתערבות הטיפולית המאפשרת לילדים ובוגרים אלה להתמודד עם צרכים מורכבים בתקשורת, הינה תקשורת תומכת וחליפית (תת"ח), המאפשרת תקשורת עם הסביבה בעזרת מערכות שמותאמות לכל אדם באופן אישי.

התהליך המורכב של הטמעת השימוש בעזרי תת"ח בכלל ומחשבי התקשורת בפרט, מלווה בקשיים העלולים לגרום לנטישתם. הטמעה מוצלחת תלויה, בין היתר, בצוות רב-מקצועי מיומן לשם ניצול יעיל ומקסימאלי של מחשבי התקשורת בחיי היומיום. יחד עם זאת, חשובות לא פחות תפיסותיהם ועמדותיהם של אנשי הצוות ביחס לטכנולוגיה המסייעת ובאשר ליישום השימוש היומיומי באמצעי התת"ח.

מחקרים שבחנו תפקידים ועמדות של אנשי צוות, התייחסו לטכנולוגיה מסייעת, או לעזרי תת"ח באופן כללי, אך לא לתפיסותיהם בנוגע למחשבים כאמצעי תקשורת חדשניים ולתהליך הטמעת השימוש בהם. כמו כן, מחקרים קודמים לא כללו את המקצועות השונים המעורבים בתהליך. לפיכך, מטרת המחקר הנוכחי היא לבחון תפיסות של צוות רב-מקצועי לגבי השימוש במחשבי תקשורת אצל בוגרים עם מוגבלויות התפתחותיות, תוך התמקדות במשמעות תפיסות אלה בתהליכי הטמעתם ויישומם.

שאלות המחקר: (1) כיצד תופסים אנשי הצוות את יתרונות ומגבלות השימוש במחשבי התקשורת אצל בוגרים עם מוגבלויות התפתחותיות? (2) כיצד תופסים אנשי צוות את תפקידו של המחשב כאמצעי לתקשורת אצל בוגרים אלה? (3) כיצד תופסים אנשי הצוות את חווית האינטראקציה שלהם עם בוגרים עם מוגבלויות התפתחותיות המתקשרים בעזרת מחשבי תקשורת? (4) כיצד תופסים אנשי הצוות את תהליך הטמעת השימוש במחשבי תקשורת אצל בוגרים אלה? (5) מהי לדעת אנשי הצוות ההשפעה שיש לשימוש במחשבי תקשורת על המשתמשים בהם ועל סביבתם?

שיטה: שיטת המחקר האיכותני נבחרה לניהול המחקר הנוכחי. אוכלוסיית המחקר מנתה 8 אנשי צוות העובדים בבית נועם - מרכז יום לבוגרים בגילאי 21 ומעלה עם מוגבלויות התפתחותיות. במחקר השתתפו 2 מרפאות בעיסוק, 2 קלינאיות תקשורת, 2 רכזות כיתה, רכזת מחשבים והמנהלת המקצועית של המקום. בחירת המשתתפות נעשתה באמצעות דגימה מכוונת.

כלי המחקר: (1) ראיונות עומק - איסוף הנתונים התבצע באמצעות ראיונות עומק מובנים חלקית אשר הוקלטו ושוכתבו; (2) תצפית משתתפת – נערכו ארבע תצפיות על קבוצות הכוללות את משתתפות המחקר ובוגרים המשתמשים במחשבי תקשורת. התצפיות על הקבוצות הוסרטו.

הליך המחקר: לאחר קבלת אישור לביצוע המחקר מהנהלת בית נועם, נבחרו 8 אנשי צוות אשר הביעו הסכמתם בכתב להשתתף במחקר לאחר שקיבלו הסבר על מטרתו ועל אופן ביצועו. כל משתתפת נטלה חלק בשתי תצפיות, בעקבותיהן התקיים ראיון עם כל אחת מהן.

ניתוח הנתונים: בתום תהליך איסוף המידע, נערך ניתוח תוכן שיטתי של הראיונות והתצפיות, והמידע שהתקבל קודד באופן אינטגרטיבי ומחזורי.

אמינות המחקר: במחקר הנוכחי האמינות הושגה על ידי: (1) הצלבה (Triangulation) - בין המידע שהתקבל מהראיונות והתצפיות. (2) אשרור (Confirmability) - מנחות המחקר לוו ובחנו את תהליך איסוף הנתונים, הקידוד ופירוש המידע שהתקבל מהראיונות ומהתצפיות

ממצאים: מניתוח הנתונים ניתן לזהות שלוש תמות מרכזיות: (1) קשר בין מחשבי תקשורת לתהליך התקשורת עצמו; (2) קשיים והזדמנויות הנלווים לשימוש במחשבי תקשורת; (3) התייחסות להטמעה כתהליך משמעותי ומקצועי, המתאפיין בדרישות מצד השותפים לו - הצוות, החניכים והמשפחות.

דיון: תפיסות אנשי הצוות ביחס למחשבי התקשורת נעות על רצף בין התנגדויות, חששות וקשיים ועד אהבה לתחום וניסיונות להתגבר על הקשיים, על מנת להפוך את המחשבים לאמצעים משמעותיים לתקשורת. בנוסף, הם מאמינים בתרומתם הייחודית של המחשבים כאמצעים לתקשורת. אנשי הצוות מדגישים כי מחשבי התקשורת הינם אמצעים בלבד, בעוד שהמטרה העיקרית הינה התקשורת עצמה. החשש מפגיעה בה עלול להיות גורם מעכב בהרחבת השימוש במחשבים. המחקר הנוכחי מדגיש את מרכזיותו של תהליך הטמעת השימוש במחשבים כעזרים מתאמים לתקשורת. התייחסות מעמיקה לכלל ההיבטים הנדרשים מביאה לתהליך קליטה ויישום איטי מאוד, הנמשך תקופה ארוכה, מערב אנשי צוות מתחומים שונים, אך יחד עם זאת הנו משמעותי ומקצועי.